

Лідерство як конфігурація соціально-організаційних відносин в менеджменті організацій

Богдан Салій

аспірант,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail saliibv@krok.edu.ua,

ORCID: 0000-0002-1012-7959

Традиційні теорії лідерства (теорія рис, поведінкові теорії, ситуаційні моделі та ін.) зазнають критики за надмірну індивідуалізацію лідера як носія фіксованих якостей. Сучасні підходи натомість підкреслюють процесуальний, контекстуальний і взаємодієвий характер лідерства. На підставі дослідження зарубіжних і вітчизняних праць з проблематики лідерства в різних наукових галузях пропонуємо авторський концепт лідерства як конфігурації соціально-організаційних відносин, що дозволяє розглядати його як складну, динамічну та взаємозалежну систему. Зауважимо, що термін «соціально-організаційні відносини» описує складну систему взаємодій, зв'язків і залежностей, що з'являються між людьми та соціальними групами в контексті їхньої спільної діяльності в рамках певних організаційних структур.

Отже, авторське визначення таке: *лідерство як соціальне явище у найзагальнішому сенсі є певна конфігурація соціально-організаційних відносин між двома або більше людьми (особами), яка встановлюється для досягнення певних спільних (хоча не завжди обов'язково) цілей у груповій ситуації і залежить від взаємодії між ними та способу (форми) домінування (впливу) однієї із них (осіб)*». Опоненти можуть зауважити, що слово «конфігурація» в українському словнику тлумачиться як «обриси зовнішньої форми чого-небудь» [1], тому постає питання чи може бути лідерство тлумачитися «як конфігурація соціальних відносин» при такому визначенні?

Зазначимо, що загальнонаукове значення і характеристика терміну «конфігурація», здобуте з інших словників та енциклопедій, підтверджує наше тлумачення, оскільки конфігурація є фундаментальним поняттям, що описує організацію та взаємозв'язки складових частин у будь-якій системі, і є важливим для розуміння її структури, властивостей та поведінки [2; 3]. Вітчизняний портал slovotvir.org.ua представив цікаві версії перекладу терміну «конфігурація» українською: Суриця (Сукупність рис), Пострій (із слова стрій), суклад, співташування (від «розташування»), виташування, викштат.

Визначимо основні методологічні передумови інтерпретації лідерства як конфігурації соціально-організаційних відносин та проаналізуємо її практичну значущість для менеджменту організацій.

1. *Конфігураційний підхід у науці*. Конфігураційний аналіз (німецькою Konfigurationsanalyse) став особливим методологічним підходом у рамках історичних досліджень поведінки, що був розроблений в Університеті Штутгарта в 1970-х р. істориками Августом Нічке та Хеннінгом Айхбергом (A. Nitschke та

Н. Eichberg). Термін «конфігурація» трактується як структурно-динамічна модель взаємозв'язків елементів у певній системі. Конфігурації описують просторово-часові патерни поведінки, структуру тілесної взаємодії та соціальні моделі змін. На відміну від понять «система» чи «структура», конфігурація акцентує на змінності, гнучкості та конкретних взаємодіях. На основі цього методологічного підходу з'являється можливість аналізувати лідерство як модель соціальної поведінки у формі конфігурації соціально-організаційних відносин в організації як динамічну схему змін, на відміну від системи, стилю та структури.

2. *Конфігураційна нарративна теорія/Konfiguration (Erzähltheorie)*, що базується на понятті конфігурації як набору персонажів у тексті, п'єсі чи фільмі та їхніх відношеннях (стосунках) один з одним. У літературознавстві (Pfister, 2001; von Wilpert, 2007) конфігурація описує сукупність персонажів, їхні ролі, ієрархії та взаємозв'язки. За аналогією, організацію можна розглядати як «текст», де кожен учасник виконує певну роль у взаємозалежному конфліктному або кооперативному контексті, а лідерство розглядати як набір «персонажів» співробітників у певній організації та їхніх відношеннях (стосунках) один з одним. Зміна лідера – це зміна конфігурації, а не просто персоналії.

3. *Управління конфігурацією (Configuration Management, CM)*, на нашу думку, є найбільш значущим для дослідження лідерства як управлінської технології. CM постає як цілісний процес забезпечення узгодженості функціональних, технічних і фізичних характеристик складних систем із їхніми проєктними вимогами та документацією протягом усього життєвого циклу. Ця управлінська технологія виникла у військовому секторі США у 1950-х рр., але згодом була адаптована в сфері інформаційних технологій, інженерії та будівництва. CM забезпечує структурований підхід до відстеження змін, їхньої оцінки та впровадження, що мінімізує ризики та підвищує надійність систем. Головна мета CM полягає в підтриманні цілісності системи в умовах змін. Це досягається через чітко регламентовані дії: ідентифікацію конфігураційних одиниць, контроль змін, облік статусу, перевірку відповідності та аудит. Процес охоплює персонал, ресурси, правила найменування, процедури ревізій і навчання, що фіксуються у відповідному плані або політиці CM.

Управління конфігураціями – «це набір взаємопов'язаних процесів, методів управління та допоміжних інструментів, які гарантують, що: 1. робочі продукти (те, чим керує компанія) є такими, якими вони повинні бути, і відповідають вимогам; 2. зміни до них належним чином оцінюються, санкціонуються та впроваджуються; 3. вся інформація/дані, необхідні для управління нашими кінцевими продуктами та іншими пов'язаними з ними робочими продуктами, є: (а) актуальними і точними, (б) належним чином структурованими для потреб користувачів, і (в) легкодоступними для тих, кому це необхідно знати.» [4]. Відтак, CM гарантує, що організація приймає обґрунтовані бізнес-рішення, виконує правильні дії, і що всі робочі продукти є такими, якими вони повинні бути на кожному етапі життєвого циклу. CM знаходить втілення в низці стандартів. Зокрема, в таких як MIL-STD-973, описано вимоги до управління конфігурацією

для військових розробок, що фінансуються з державного бюджету [5].

У контексті менеджменту організацій підхід СМ дозволяє розглядати лідерство як об'єкт управління. Тлумачення лідерства як конфігурації соціально-організаційних відносин передбачає можливість:

- ідентифікувати ролі та впливові позиції у структурі організації;
- контролювати зміни в лідерських зв'язках відповідно до стратегічних завдань;
- вести облік стану конфігурації, включаючи ротації, делегування повноважень, неформальний вплив;
- здійснювати аудит відповідності між очікуваннями від лідера і фактичними практиками впливу.

Таким чином, управління лідерством як конфігурацією соціально-організаційних відносин дає змогу не лише рефлексувати над ролями й впливами, а й свідомо формувати ефективні управлінські структури.

Отже, гуманітарній дискурсу і теорії менеджменту надають певні передумови для розгляду лідерства як конфігурації. Однак, тлумачення поняття лідерства як «певної конфігурації соціально-організаційних відносин» в менеджменті організацій, на нашу думку, дається вперше і вигідно відрізняється від інших перспективою розгляду діяльності організації і лідера. Так, будь-яка організація завжди є «конфігурація соціальних відносин», але ця конфігурація набуває статусу лідерства лише у випадку вибудовування в організації ефективних взаємовідносин та встановленого дійового способу (форми) домінування (впливу) окремих чи однієї осіб на діяльність членів організації. Саме це визначення лідерства в управлінні освітніми організаціями може бути предметом подальших наукових досліджень в сучасному менеджменті організацій.

Ключові слова: лідерство, конфігурація, соціальні відносини, організація, менеджмент.

Список використаних джерел

1. Конфігурація. Словник української мови. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?sword=%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D1%96%D0%B3%D1%83%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>
2. Configuration. Merriam-Webster.com Dictionary, Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/configuration>.
3. Configuration. Merriam-Webster.com Thesaurus, Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com/thesaurus/configuration>
4. The Configuration Management Process Improvement Center. URL: <https://cmpic.com/configuration-management-definition.htm>
5. MIL-STD-973, MILITARY STANDARD: CONFIGURATION MANAGEMENT (17 APR 1992) [S/S BY EIA-649 URL: http://everyspec.com/MIL-STD/MIL-STD-0900-1099/MIL_STD_973_1146/